

1. A FORDULAT ÉVE? AZ ORSZÁG ÉS A VILÁG 1948 ÉS 1950 KÖZÖTT

1.1. A fordulat Romániában

A hatalom megragadása szempontjából döntő események, melyek következtében minőségi változás jött létre a politikai hatalom jellegében,¹ Romániában már 1949 előtt megtörténtek.

1947. december 30-án lemondatták I. Mihály királyt, és egy törvénnyel, amely a 362-es számot viseli, kikiáltották a Román Népköztársaságot. Létrehozták a szovjet mintát követő elnöki tanácsot, ez a legfelsőbb államhatalmi szerv. Rögtön ezután újjáalakul a Petru Groza vezette kormány, megerősítették tisztségeikben a kommunista Ana Pauker külügyminisztert, Emil Bodnăraş hadügyminisztert (akit előző év december 24-én királyi rendelettel neveztek ki, így is biztosítva a hadsereg egyértelmű szerepét a király lemondatásában), Luka László pénzügyminisztert, Teohari Georgescu belügyminisztert.² Még tagja a kabinetnek a szintén kommunista Lucreţiu Pătrăşcanu is, akit azonban február végén lemondatnak az igazságügyminiszteri tisztségről, majd letartóztatnak.

1948. február 21. és 23. között tartották Bukarestben a Román Kommunista Párt és a Romániai Szociáldemokrata Párt úgynevezett „egyesülési kongresszusát” – később ezt a létrejött Román Munkáspárt első kongresszusának nevezik. A párt Központi Vezetőségén belül a titkárság tagjai rendelkeztek a legnagyobb hatalommal: Gheorghe Gheorghiu-Dej, Ana Pauker, Teohari

Georgescu, Luka László és a Szociáldemokrata Pártból jött Lothar Rădăceanu.

Közben folyt a parlamenti választások előkészítése. A Népi Demokrácia Frontja – amelynek fő politikai ereje a Román Munkáspárt, de ide tartozik a Magyar Népi Szövetség is – elnyerte a mandátumok 92 százalékát. Az újjáalakuló kormány miniszterelnöke Petru Groza, miniszterelnök-helyettes Gheorghe Gheorghiu-Dej, a fentebb említetteken kívül a kormány tagja volt még Ioan Vincze (Vincze János) erdészeti miniszter és Takács Lajos nemzetiségügyi alminiszter. Az új törvényhozó testület, amelynek a megnevezése Nagy Nemzetgyűlésre változott, április 13-án megszavazta a Román Népköztársaság Alkotmányát.³

Június 11. az államosítás napja. Egyes adatok szerint 1.609 nagyvállalatot, bankot államosítanak egyik napról a másikra, a vezetőket a munkásigazgatók váltják fel.

Augusztus 3-án államosították az egyházi iskolákat. Ezt követi másnap, augusztus 4-én a vallási kultuszrendelet – többek között arról intézkedtek, hogy minden lelkész állami fizetést kap, így állami alkalmazottá válik.

Augusztus 30-án alakul meg a Népbiztonsági Főigazgatóság (Direcția Generală a Securității Poporului). A rendelkezés szerint például a Szekuritáté költségvetését nem a költségvetési törvény, hanem egy kivételes, a „felsőbb államérdeket érintő törvény” alapján állapították meg.

Két olyan törvényt készítettek elő ennek az évnek a végén, amelyeknek a megszavazása 1949 elejére marad – és amelyek az 1949-es év menetét, államépítési folyamatait döntően meghatározták. Ezek: az 1949-es egyéves állami terv, valamint a néptanácsoknak, a helyi hatalom szerveinek a megszervezéséről szóló 17-es törvény. Ezek kidolgozása, megvalósítása jelentette a folyamatoságot, összekötötte a két év hatalommegragadási, hatalom-kiterjesztési folyamatait – sőt, átterjedt a rákövetkező esztendőre is. Ugyanis 1950-ben változott meg az ország közigazgatási képe: a szeptember 8-án megszavazott 5/1950-es törvény nyomán létrejön

az ország új területi felosztása. Egyértelműen szovjet mintára létrehozták a tartományokat és a rajonokat, mint a középszintű közigazgatás egységeit. Az egységek adminisztratív vezetői a tartományi és rajoni néptanácsok. És végül, a hatalom kiterjesztésének a folyamata azzal zárult, hogy december 3-án országos néptanácsi választásokat tartottak. A választási kampány, maga a választás az új hatalom teljes ellenőrzésével zajlott. A megválasztott 109511 képviselő a tartományi, rajoni, városi, községi néptanácsok tagjai lettek.

Valójában azonban a néptanácsokat a végrehajtó bizottságok vezették. Ezeknek az elnökeit, alelnökeit, tagjait a választási eredményektől függetlenül is, az ebben illetékes pártbizottságok javaslatára, a választások közötti időszakokban is leváltották vagy kinevezték. A kialakuló hatalom jellegzetessége ugyanis ez a kettősség: minden szinten a pártszervek és az állami szervek szoros kapcsolatban voltak egymással, de az utasításokat a pártszervek adták, a végrehajtást is azok ellenőrizték. Kialakult és működött „a párt vonala” és a „néptanács vonala”: a politikai és a közigazgatási hatalomgyakorlás szervezetrendszere.

A személyi unió legfelső szinten csak 1952 júniusában következett be. Ekkor Petru Groza helyett, aki a Nagy Nemzetgyűlés Elnöki Tanácsának az elnöke, tulajdonképpen hatalommal nem rendelkező államfő lesz, a Minisztertanács elnökévé a párt főtitkárát, Gheorghiu-Dejt nevezték ki. Ezzel azonban nem új helyzet teremtődött, csupán egy régebbi pozíció – amikor is Gheorghiu-Dej pártfőtitkárként és a Minisztertanács első elnökhelyetteseként gyakorolta a legnagyobb hatalmat – nyert újabb megerősítést.

1.2. 1949: törvények, rendeletek, szabályozások

1949 tehát egy köztes év.

Nem ekkor kezdődik és nem ekkor fejeződik be az új hatalom térnyerése. Mégis igen fontos mindaz, ami ebben az évben történik

egy sajátos, egyszerre társadalmi és emberközelinek mondható perspektívából: ekkor éri el a hatalom a helyi társadalmak, a mindennapi élet legbelsőbb köreit.

Ekkor történik meg, hogy az ország minden részén, mindenki számára érezhetővé, átélhetővé válik: úgy, ahogy eddig, tovább élni nem lehet. „Az osztályharc éleződik”, a „kultúrforradalom kibontakozik” – olyan dolgok történnek, ami elől nem lehet már elbújni, amit nem lehet kivárással, színleléssel, egyszeri hazugságokkal túlélni. Bizonyos szempontból rosszabb, mint a háborúban a front, amelyik megérkezik, és akkor mindenki életveszélyben van, de gyorsan átvonul, és akkor már tudni lehet, ki a barát, ki az ellenség, ki veszett oda, ki élte túl. Ami bekövetkezett, azt történészek⁴ a háború „megváltozott természetének” nevezték.

Ebben az új világban, ahol a harci helyzet állandósul, élni kell.
– De hogyan?

Igazodni kell. – De merre?

Az új hatalomnak minden helyzetre volt útmutató, mozgósító szava, mert ez elengedhetetlen és fontos az uralom szempontjából. A szavak sokféleképp szerveződhetnek, hogy utat mutassanak. A leghivatalosabb, legalapvetőbb, legtöbbit használt két szerveződési forma: az 1948 tavaszán megszavazott Alkotmány és elfogadott új Himnusz. Ez utóbbi hangzott fel minden hivatalos ünnepen és a tömegszervezetek rendezvényein, tanulták és dalolták ezek és ezek iskolákban és tanfolyamokon, „gyárakban és szántóföldeken”.

„Lehulltak a láncok, a régi igák,
a munka s a munkás az élen.
Most fölfele, a csúcs felé dobban a láb,
a végzet nem úr már a népen.
(Refrén)
Hogy éljen – kívánjuk –
a Köztársaságunk!
Előre, előre, előre tovább! Közös utat a
munkás, földész s a tanult keze vág.
Viruljon, viruljon a Köztársaság!

El innen a korhadó gátakat, el!
Erőnket az ár sodra zúgja.
A szélben ím új lobogókat emel
az egység, a béke s a munka....
(Refrén)

Így – arccal a cél felé – bízva megyünk,
ím: hősei száz diadalnak.
Vedd, Új haza, vedd a szivünk s a kezünk,
mert küzdeni érted akarnak...”
(Refrén)⁵

1949 Romániában az első, egy éves terv időszak. A tervről bővebben a harmadik fejezetben lesz szó. Ezúttal inkább a sztálini típusú hatalomgyakorlás, az országot vezető adminisztratív-gazdasági szerkezet kialakulásának 1949-es állomásait szeretném számba venni.

Aki végignézi a törvények, rendeletek, határozatok tárának 1949-es évfolyamát,⁶ annak első pillanatra feltűnik, hogy ebben az évben hány új minisztérium alakult, valamint alakult át, akár néhány hónapnyi működés után. Februárban és márciusban a Nagy Nemzetgyűlés Elnöki Tanácsa rendeletek sorával, a régieket átszervezve vagy újakat kialakítva 14 minisztériumot hozott létre.⁷ A belügyminisztérium, igazságügyminisztérium már 1945. március 6-tól, a Groza-kormány megalakulásától a kommunisták kezében volt; 1947 novemberétől a külügyminisztérium, pénzügyminisztérium és hadügyminisztérium is az ő felügyeletük alá került (az elsőnek Ana Pauker, a másodiknak Luka László, a harmadiknak a fent már említett Emil Bodnăraş lett a vezetője).

Ez a kormányátszervezés tehát nem más, mint a hatalom megragadása nyomán a hatalom kiterjesztéséhez szükséges pozíciók megszilárdítása az adminisztráció legfelső szintjén, a gazdaság különböző szektoraiban éppúgy, mint az egészségügyben vagy az oktatásban.

A totalisnak szánt ellenőrzés- és felügyelet-kiterjesztésre példaként egy nem gazdasági jellegű, de az osztályharc szempontjából kulcsfontosságú minisztérium létrehozásáról szóló rendelet első szakaszát mutatom be. Kiderül: a hatókör mindenre kiterjed, az ellenőrzési szándék teljes körű.

„A Kultuszminisztérium az a közhivatal, amelyen keresztül az állam a felügyelői és ellenőrzési jogát gyakorolja, hogy garantálhassa a lelkiismeret szabadságát és a vallásszabadságot, és ennek érdekében:

- felügyel és ellenőriz minden egyházat és annak intézményeit, mint ahogy a mindennemű vallásos közösségeket, egyesületeket, rendeket, kongregációkat és alapítványokat;
- felügyeli és ellenőrzi minden egyház esetében a személyzet képzését végző vallásos oktatást;
- engedélyezi új egységek, parókiák, vallásos adminisztratív egységek létrehozását, új személyzeti posztok létrehozását, és elismeri az egyházak költségvetésen belüli és kívüli vallásos személyzetének kinevezését;
- felügyeli és ellenőrzi a vallásos művészi örökséget, akár csak a művészi értéket képviselő vallásos javak megőrzését;
- ellenőrzi és felügyeli az egyházak minden javát és minden természetű, akárhonnan származó anyagi alapjait;
- dolgozik a hazai és külföldi egyházak közötti kapcsolatok és információk kialakításán és közvetítésén;
- végrehajt minden más tevékenységet az egyházakkal kapcsolatban.”⁸

Érdemes megemlíteni a Nemzetnevelési Minisztérium átszervezésével Közoktatásügyi Minisztériumot létrehozó rendelet első szakaszának az alárendeltséget, végrehajtói szerepet kiemelő első mondatát: „A Közoktatási Minisztérium az a közhivatal, amely összeállítja és megvalósítja azokat a munkatervet, amelyek egyeztetik az oktatást a Román Népköztársaság gazdasági, társadalmi és kulturális fejlődésével.”⁹

A Művészetek és Információk Minisztériuma már nevével is jelezte, hogy propaganda-minisztériumról van szó. A létrehozó rendelet első szakasza még világosabbá tette ezt a szándékot.

„A Művészetek és Információk Minisztériuma az a Közhivatal, amelyik alkalmazva az RNK kormányának politikáját és határozatait, szervezi, irányítja és felügyeli a haladó kultúra és művészet terjesztésének akcióit a széles tömegek között, hozzájárulva ezzel a néptömegek kulturális színvonalának emeléséhez, szervezi, irányítja és felügyeli a művészi és irodalmi alkotásokat létrehozó tevékenységeket, mindenfajta közművelődési megnyilvánulásokat, valamint a RNK megvalósításait népszerűsítő tevékenységeket.”¹⁰

A létrejött szervezetek szilárdsága azonban igen viszonylagos. Májusban már átszervezésre került sor: létrehozták a Művészetügyi Minisztériumot, és az előd, a Művészetek és Információk Minisztériumának három részlegét önállósították, és a Minisztertanácsnak (tulajdonképpen a miniszterelnöknek) rendelték alá. Így jött létre a Román Népköztársaság Rádiósítási és Rádióközvetítési Bizottsága, a román hírügynökség: az Agerpres, valamint a Sajtó és Nyomtatványok Általános Igazgatósága (Direcția Generală a Presei și Tipăriturilor). Ezzel megteremtették a lehetőséget, hogy a propaganda csatornáit közvetlenül ellenőrizhesse és befolyásolhassa az adminisztráció első embere, a legfelsőbb vezetőség szűk köre.

A Rádiósítás és Rádióközvetítés Bizottságát létrehozó rendelete kimondja:

„A beszéd, zene, és televízióval a kép közvetítése, az elektromos hullámokon keresztül, huzalokon vagy huzalok nélkül, az Állam fennhatósága alá tartozik.” A fennhatóság, szigorú szabályok formájában, kiterjed a lakosságra (15. szakasz): „Senki sem szerelhet fel, őrizhet, használhat, árusíthat vagy építhet rádióvevő készüléket, huzalon keresztül közvetítő hangszórót vagy erősítő állomást, ha nem rendelkezik a Rádiósítási és Rádióközvetítési Bizottság előzetes, írásban adott engedélyével. Senki sem kereskedhet, senki sem javíthat vagy építhet rádiókészüléket, vagy rádióelektromos alkatrészeket kereskedelmi célokból, csak ha rendelkezik a Rádiósítási és Rádióközvetítési Bizottság előzetes, írásban adott engedélyével. Rádióvevő készüléken értendő a tulajdonképpeni vevőkészülék, akár működik, akár részekre van bontva.”¹¹

A Sajtó és Nyomtatványok Általános Igazgatósága gyakorolja a nyomtatott kiadványok felügyeletét, ide értve a cenzúrát.

Az 1. szakaszban foglaltak szerint:

„b. Engedélyezi mindenfajta nyomtatvány megjelenését (újságok, folyóiratok, programfüzetek, plakátok), intézkedik a törvény szerinti nyomtatási feltételek betartásáról;

c. Engedélyezi minden fajta könyv nyomtatását, a fővárosban és vidéken.

d. Engedélyezi a könyvek, újságok és más nyomtatványok kiadását és terjesztését, valamint az újságok, könyvek, más művészeti tárgyak importját és exportját;

e. Meghatározza a könyvesboltok, antikváriumok, közkönyvtárak, újság-lerakatok, könyvlerakatok, stb. működési feltételeit.”¹²

Júliusban létrehozták az Elektromos Energiaügyi Minisztériumot. Novemberben megszüntették, azaz osztódással szaporították az Iparügyi Minisztériumot: létrejött a Kohóügyi és Vegyipari, a Könnyűipari, valamint az Élelmiszeripari Minisztérium, és ezek mellett negyedikként a Belkereskedelmi Minisztérium. Ez utóbbinak lett a feladata, hogy kidolgozza és közölje decemberben (majd, természetesen, végrehajtsa) a racionalizált áruk igazságos elosztását szabályozó normákat, az élelmiszer-és ruhajegyek kiadását és szétosztását az 1950-es évre.¹³ Átalakulás után megszületik az Erdőgazdálkodási és Faipari Minisztérium.

Figyelemreméltó, a gazdaságot jelentős mértékben érintő szerkezet-alakulások történnének augusztusban: sorra megszületnek, immár hivatalosan, szabályozott formában is, Román–Szovjet Részvénytársaságokként, az úgynevezett szovromok: „Sovrommetal”, „Sovromasigurare”, „Sovromcãrbune”, „Sovromconstrucție”, „Sovromchim”, „Sovromtractor”.¹⁴ Utóbbi kettő ebben a formában már 1948 novembere óta működik, de ekkor nyer hivatalos státust.

Az adminisztráció szervezésének jelentős szerepet játszottak a Minisztertanács elnökségének áprilisban megjelent rendeletei. Szabályozták a miniszterek, miniszterhelyettesek, miniszteri taná-

csosok, minisztériumi igazgatók jogait és kötelességeit; meghatározták a minisztériumok, néptanácsok, állami intézmények jogi szolgálatainak működését;¹⁵ szabályzatot alkottak a néptanácsok elődeinek tekinthető ideiglenes bizottságok működésére; kialakították a közép-adminisztráció (főváros, megyék, megyei jogú városok) szintjének szervezeti sémáját;¹⁶ meghatározták az állami gazdasági egységek és vállalatok megszervezésének és működésének formáit.

Júniusban egy rendeletben kötelezővé tette a vállalatok és gazdasági szervezetek között az írott szerződéseket és a kifizetések szabályozott formáit.¹⁷ Júliusban szabályozzák az import, export és tranzitforgalom műveleteit.

A Minisztertanács Elnöksége hozta létre, és a továbbiakban neki alárendelve működött az Állami Ellenőrzési Hivatal.¹⁸ Az állami vagyon kezelését hivatott ellenőrizni ez a szervezet.

„Azért, hogy fejlődjön a felelősség szelleme a közvagyon kezelésében, a bürokratizmus megszüntetése érdekében, azért, hogy növekedjen a gondoskodás a dolgozók szükségleteinek teljesítése iránt, azért, hogy a gazdasági élet minden területén biztosítva legyen a Kormányhatározatok operatív és rendszeres végrehajtásának ellenőrzése, hogy hozzájáruljon az Államapparátus jó működéséhez, hogy segítse munkájukban az állami és közszolgálati szervezetek új kádereit, hogy megelőzzünk bármilyen, a szocializmus építését szabotáló kísérletet a RNK-ban, létrejön az Állami Ellenőrzési Hivatal, mint a Minisztertanács mellett működő Kormány szerv.”¹⁹

Ugyancsak a Minisztertanács Elnöksége rendelkezett arról, mégpedig november 4-én, hogy november 7-e ezután hivatalos ünnep; valamint december 20-án arról, hogy J. V. Sztálin generálisznak Bukarestben szobrot fognak emelni. Ez azért is érdekes, mert az 1949-es évben nyilvánítják augusztus 23-át nemzeti ünneppé – de ezt a Munka és Társadalomvédelmi Minisztérium tette meg egy augusztus 18-án kelt rendeletében.

A Nagy Nemzetgyűlés Elnöksége az év elején az említetteken kívül²⁰ még rendeletet hozott az Állami Terv végrehajtásához

szükséges szállításról; a munkaerő elosztásának szabályozásáról; a fizetési rendszernek a munka mennyisége és minősége szerinti szabályozásáról; a bíróságok megszervezéséről; a szövetkezetek megszervezéséről; a gazdasági bűncselekmények megtorlásáról; egészségügyi egységek (leginkább a még magánkézben levő gyógyszerárak) államosításáról; az autószállítás megszervezéséről;²¹ a posta- és távközlés megszervezéséről.²² Június végén szintén ez a szerv rendelkezik a Tudomány- és Kultúraterjesztő Társaság létrehozásáról.²³ A későbbiekben szó lesz még erről a társaságról, amelynek létrejöttét a következőképpen indokolják a rendelet 1. szakaszában: „A tudomány terjesztése érdekében a széles néptömegek között, az obskurantizmus, miszticizmus, és a babonák leküzdése érdekében, létrejön a Tudomány- és Kultúraterjesztő Társaság. Ez a társaság közjogi intézményként van elismerve.”²⁴

Az egyes minisztériumok is hozzálátnak a rendelet-alkotáshoz. A Belügyminisztérium júliusban rendelkezik a lakossági nyilvántartásról; a közutakon való közlekedésről; az új személyazonossági igazolvány bevezetéséről;²⁵ augusztusban újra a közúti közlekedésről, valamint a gépjárművek nyilvántartásáról, a vezetői igazolvány megszerzéséről.²⁶

A személyi igazolványok megjelenése, használata a lakosság, egyes személyek mozgásának követését, nyilvántartását tette lehetővé. A határozat 5., 6., 7. szakaszaiban a következő olvasható erről:

„5. szakasz: Azok a lakosok, akik más helységbe teszik át lakhelyüket, kötelességük értesíteni a lakhelyükön levő milícia egységet legalább 8 nappal a változtatás előtt, hogy megszerezhesék a költözésbe való beleegyezést. Ugyanakkor kötelesek a kijelölt határidőre megjelenni az új lakhelyen levő milícia egységnél.

6. szakasz: Azok a lakosok, akik kevesebb, mint 30 napra eltávoznak lakhelyükről, kötelesek jelentkezni annál a milícia egységnél, ahova az ideiglenes lakhelyük tartozik, hogy regisztrálják őket. Kivételt képeznek az állami intézmények és vállalatok alkalmazottai, akik szolgálati paranccsal rendelkeznek.

7. szakasz: Azok a lakosok, akik több mint 30 napra elhagyják azt a helységet, amelyik a stabil lakhelyük, kötelesek jelentkezni előzőleg annál a milícia egységnél, ahova tartoznak, hogy bevezesék a költözést a személyazonossági igazolványukba. Ugyanakkor kötelesek, hogy a megjelölt határidőig jelentkezzenek annál a milícia egységnél, amelynek a körzetében lesz az ideiglenes lakhelyük.²⁷

A Pénzügyminisztérium is igen aktív: itt alkották a rendeleteket a szovromok létrehozásáról. Még azt megelőzően, júniusban rendelkeztek az adók, pénzügyi büntetések eltörléséről és csökkentéséről.²⁸ Augusztusban rendelet született az adók és mindenfajta hozzájárulások eltitkolását fejtőknek adott prémiumról;²⁹ októberben a Takarékos és Letéti Pénztár (CEC) megszervezéséről és működéséről.

A Mezőgazdasági Minisztérium júliusban a kollektív gazdaságok létrehozásáról rendelkezett; augusztusban már nevesítette is azokat a kollektív gazdaságokat, amelyek létrejöttek: ugyanezt teszi októberben is. Az Igazságügyminisztérium előbb októberben, majd novemberben alkotott meg olyan rendeleteket, amelyek összesen 1030, 1948 előtt született, és mindaddig hatályban levő törvény és rendelet eltörléséről intézkedtek. A Közlekedésügyi Minisztérium októberben rendelkezett a szárazföldi, vízi és légi szállítás tervszerűsítéséről:³⁰ havi tervezést követelt meg, és bevezette a ma is létező útiokmányt (foaie de parcurs, azaz fuvarlevél). A Munka és Társadalombiztosítási Minisztérium augusztusban szabályozta a munkavédelem megszervezését, valamint rendeletet alkotott a csavargók, koldusok, prostituáltak és kitartottak átneveléséről.³¹ A Kultuszminisztérium júliusban tiltotta be a római katolikus rendek és kongregációk működését.³²

A Minisztertanács Elnökségének alárendelt, miniszteri szintű hivatalok tevékenységéről is szólnom kell. A Gabonabegyűjtő Állami Bizottság (Consiliul de Stat pentru Colectarea Cerealelor) július 24-én határozatot hoz az 1949-es gabonatermés begyűjtésének tervéről.³³ Az Állami Tervhivatal (Comisiunea de Stat al Planificării) szeptemberben rendelkezik az építőiparban dolgozó

munkások, technikusok összeírásáról,³⁴ ezt a Központi Statisztikai Hivatal végzi majd október 6-án. A Minisztertanács augusztusban rendelettel hozza létre a Minisztertanács mellett működő Testnevelési és Sportbizottságot.

Október 12-én kelt az a határozat, amelyet a RMP KB és a Minisztertanács közösen hozott. Az 1949 utáni években ritkán, de előfordul még, hogy a két vezető szerv – különösen fontos vagy kritikus esetekben, leginkább a mezőgazdasági tevékenységekkel kapcsolatosan – közös határozatokat hoz. Ezúttal a határozat tárgya: a munka megjavítása a gép és traktorállomásokon.³⁵

Egyértelmű, hogy Romániában a hatalmi váltás – a fordulat – évei 1947 valamint 1948. Ami ezután, 1949 folyamán történik, az a hatalom kiterjesztése az országra, a gazdaság, a társadalom minden rétegére; a totális ellenőrzés szervezeti feltételeinek megteremtése és az ellenőrzés első, még kísérletinek nevezhető formáinak működtetése.

Jegyzetek:

1. *A fordulat a világban és Magyarországon 1947–1949* című tanulmánykötet utószavában Balogh Sándor az időszak megnevezésére vonatkozóan fejtegeti, hogy a Magyarországon történtek szempontjából mind a „fordulat éve” (azaz 1949), mind a „fordulat évei” kifejezés használatos és elfogadható. A fordulat éve az az esztendő, amikor minőségi változás következik be a hatalom jellegében: a fordulat évei pedig azt az időszakot jelzik, amikor döntő változások történnek a politikai intézményrendszerben. De emellett jogosult és elfogadható természetesen, ha „fordulat”-ként jellemezzük az e periódusban Magyarországon a társadalomban, gazdaságban és a kultúrában végbemenő változásokat is. Balogh 2000, 381. Romániában a fordulat 1948-ban történt, igen gyorsan és erőszakosan, de a fordulat évei, véleményem szerint, ha nem tekintjük a párthierarchia csúcsán csak 1952-ben eldőlt harcot, az ország területi-adminisztratív, gyökeres átszervezésével végződő, 1948-1950 közötti három esztendő.
2. Itt és a továbbiakban is a legfontosabb forrásom: Vincze Gábor 1994.
3. Ez Románia történetének legkevesebb ideig érvényes alkotmánya, és talán nemzetközi szinten is rekorder: rövid ideig, 1952 szeptemberéig van érvényben, ekkor ugyanez a Nemzetgyűlés megszavaz egy másik alkotmányt is.
4. Lásd Szakács–Zinner 446. Véleményük szerint Magyarországon 1948/49 fordulójára a „folyó háború megváltozott”, azaz megváltoztatott természete szerint a háborút követő idők erőhatalmi tényezői valójában már rendőri felügyelet alá helyezték a társadalmat, a gazdaságot. Likvidálták a külön érdekű társadalmi

csoportok pártképviselőit, politikai csoportjait, felszámolták vallási és kulturális autonómiájukat, ezek gazdasági alapjait. Szétverték az önkormányzatokat, lehetetlenné tették az önszerveződést. Az egyénből kiölték a kezdeményezést, az oktatásból a kreativitást. „Tervszerűen” szétzúzták a társadalmi öntudat nemzeti jellegét és a nemzeti öntudat társadalmi összetartó erejét. Egyszóval országot és népet féktelen terrorral terelték át a Szovjetunió ... „vérrel áztatta dicsőséges” útjára.

Romániában 1949-ben minderről nem lehet még múlt időben beszélni. A féktelen terrortól igen, és a fordulat krízisééről is igen - mint ahogy ezt bemutatni céлом ebben a könyvben.

5. Himnusz a Román Népköztársasághoz. Aurel Baranga verse, Kiss Jenő fordítása. Megjelent szöveggként a *Művelődési Útmutató* első, 1948 júliusi számában.
6. Lásd: Ministerul Justiției, Direcția de Coordonare Legislativă, Studii și Colecțiuni de Legi, Decrete și Decizii, Editura de Stat București, az 1949-es év kötetei.
7. Ezek, a létrehozásuk sorrendjében, a következők: Távközlési Minisztérium, Kereskedelmi és Élelmiszerügyi Minisztérium, Kultuszminisztérium, Igazságügyi Minisztérium, Közoktatásügyi Minisztérium, Bánya- és Petróleumügyi Minisztérium, Külkereskedelmi Minisztérium, Erdőgazdálkodási Minisztérium, Mezőgazdasági Minisztérium, Egészségügyi Minisztérium, Munka- és Társadalomvédelmi Minisztérium, Művészetek és Információk Minisztériuma, Építésügyi Minisztérium, Belügyminisztérium.
8. 134-es számú, 1949. február 4-én kiadott Rendelet, megjelent a *Monitorul Oficial* 30., 1949. február 5-i számában.
9. 159. számú, 1949. február 5-én hozott rendelet, megjelent a *Monitorul Oficial* 1949. február 7-i számában. „Ministerul Învățămîntului Public este Serviciul Public care întocmește și aduce la îndeplinire planurile de lucru care să pună în concordanță învățămîntul cu dezvoltarea economică, socială și culturală a RPR.”
10. 169. számú, 1949. február 18-án hozott rendelet, amely a *Monitorul Oficial* 42., 1949. február 19-i számában jelent meg:
„Ministerul Artelor și Informațiilor este Serviciul Public care, aplicînd politica și hotărîrile Guvernului RPR, organizează, îndrumază și supraveghează acțiunile de difuzarea culturii și artei progresiste, în masele largi ale poporului muncitor, contribuînd la ridicarea nivelului cultural al maselor populare, organizează, îndrumază și supraveghează activitatea de stimulare a creației artistice și literare, manifestările culturale de orice fel, precum și acțiunea de popularizare a realizărilor din RPR.”
11. 235. számú, 1949. május 20-án hozott rendelet, megjelent a *Buletinul Oficial* 32., 1949. május 23-i számában:
„Dreptul de difuzare a graiului, muzicii, precum și imaginilor în televiziune prin mijlocul undelor electronice, transmise prin fir sau fără fir, aparține Statului.”
„Nimeni nu poate instala, păstra, vinde, folosi sau construi un post receptor, difuzoare pentru recepție prin fir, și stații de amplificare, decît pe baza unei prealabile autorizații scrise din partea Comitetului pentru Radioficare și Radiodifuziune.
Nimeni nu poate face comerț, nimeni nu poate repara sau construi aparate sau materiale radio-electrice în scop comercial, decît pe baza unei autorizații scrise a Comitetului de Radioficare și Radiodifuziune.
Prin post receptor se înțelege aparatul receptor propriu zis, în stare de funcțiune sau descompletat.”
12. 537. számú, 1949. május 20-án kelt rendelet, megjelent a *Buletinul Oficial* 32., 1949. május 23-i számában:

- „b. Autorizează apariția oricărori tipărituri (ziare, reviste, programe, afișe, etc.), luând măsuri pentru respectarea condițiilor legale de imprimare;
c. Autorizează tipărirea cărților de tot feluri, în capitală și în provincie;
d. Autorizează difuzarea și colportajul cărților, ziarelor și a oricăror alte tipărituri, precum și importul sau exportul de ziare, cărți sau obiecte de artă;
e. redactează condițiile de funcționare a librăriilor, anticariilor de cărți, bibliotecilor publice, depozitelor de ziare, depozitelor de cărți, etc.”
13. Norme pt. asigurarea unei juste repartiții a mărfurilor raționate, eliberarea și distribuirea cartelelor de alimente și îmbrăcăminte pe anul 1950.
 14. A vegyesvállalatok a háború után jöttek létre, és amint a nevük is jelzi, az ipar különböző területein működtek. A „Sovrommetal” a vasgyártásban, a „Sovromcárbone” a szánbányászásban, a „Sovromconstrucție” az építőiparban, a „Sovromchim” a vegyiparban, a „Sovromtractor” a traktorgyártásban, a „Sovromasigurare” pedig a biztosításban volt érdekelt.
 15. Reglementarea funcționării serviciilor juridice ale ministerelor, sfaturilor populare și instituțiilor de stat.
 16. Az eredetiben: Schemele de organizare a capitalei RPR, a județelor și a comunelor urbane asimilate cu județul.
 17. Az eredetiben: Obligativitatea contractelor scrise și reglementarea plășilor între întreprinderi și organizațiuni economice.
 18. Comisiunea Controlului de Stat.
 19. 922. számú, 1949. szeptember 14-én kelt rendelet, megjelent a *Buletinul Oficial* 60., 1949. szeptember 15-i számában:
„Pentru a dezvolta spiritul de răspundere în gospodărirea avutului obștesc, pentru înlăturarea birocratismului, pentru mărirea griji față de nevoile celor ce muncesc, pentru a asigura în toate compartimentele vieții economice verificarea operativă și sistematică a executării hotărârilor Guvernului, pentru a contribui la buna funcționare a aparatului de Stat în interes obștesc, pentru a preveni orice încercare a elementelor dușmănoase de a sabota opera de construire a socialismului în RPR, se înființează Comisiunea Controlului de Stat, ca organ Guvernamental de lângă Consiliul de Miniștri.”
 20. Úgy gondolom: addig, amíg a kialakuló minisztériumok át nem veszik a rendeletalkotó munkát. Ha külön nem jelzem, ezeknek a rendeleteknek a forrása a *Ministerul Justiției, Direcția de Coordonare Legislativă, Studii și Colecțiuni de Legi, Decrete și Deciziuni*, Editura de Stat București 1949-es évről kiadott kötete.
 21. Organizarea și funcționarea Administrației pentru Transporturi cu Autovehicule (RATA); érdekes módon, ennek regionális központjai Bukarestben, Iașiban, Kolozsváron és Marosvásárhelyen vannak.
 22. Organizarea și funcționarea Administrației Poștelor și Telecomunicațiilor (PTTR).
 23. Societatea pentru Răspîndirea Științei și Culturii.
 24. 652. számú, 1949. június 24-én kelt rendelet, megjelent a *Buletinul Oficial* 40., 1949. június 5-i számában: „Pentru răspîndirea științei în masele largi populare, combaterea obscurantismului, a misticismului și a superstițiilor, se înființează *Societatea pentru Răspîndirea Științei și Culturii*. Această societate este recunoscută ca persoană juridică de utilitate publică.”
 25. Stabilirea, forma și modul de eliberare a actului de identitate, pentru înscrierea și evidența populației țării.
 26. Norme pentru reglementarea circulației pe drumurile publice, pentru înscrierea și radierea vehiculelor, precum și pentru obținerea carnetului de conducător pentru vehicul.

27. A Belügyminisztérium 7. számú, 1949. július 22-én kelt határozata, amelyik megjelent a *Buletinul Oficial* 48., 1949. július 25-i számában:
- „Art. 5. Locuitorii care își schimbă domiciliul în altă localitate sînt obligați să anunțe aceasta unității de miliție unde domicilează cu cel puțin 8 zile înainte pentru a obține aprobarea de mutare. Deasemeni sunt obligați să se prezinte în termenul fixat unității de miliție din localitatea unde s-a mutat.
- Art. 6. Locuitorii care pleacă în alte localități decît aceia în care au domiciliul stabil, pentru mai puțin de 30 de zile, sînt obligați să se prezinte unității de miliție pe raza căreia aveau reședința, pentru a fi înregistrați. Sunt exceptați salariații instituțiilor și întreprinderilor de Stat, care posedă ordin de serviciu.
- Art. 7. Locuitorii care pleacă în alte localități decît aceia unde au domiciliul stabil, pentru mai puțin de 30 de zile, sînt obligați să se prezinte prealabil unității de miliție pe raza căreia domicilează pentru a li se face mutația pe Buletinul de Identitate. Deasemeni sunt obligați că în termenul prevăzut în mutație să se prezinte unității pe raza căreia vor avea reședința.”
28. Anularea și reducerea impozitelor, taxelor și amenzilor fiscale, de orice fel, din anii precedenți.
29. Prime acordate constatarilor din proprie inițiativă de evaziuni de impozite, taxe, și contribuțiuni de orice fel.
30. Planificarea transporturilor de mărfuri cu mijloace auto, pe apă și aeriene, aparținînd întreprinderilor tutelare ale Ministerului Comunicațiilor, inclusiv transporturile cu caracter economic, cerute de Ministerul Apărării Naționale și Ministerul Afacerilor Interne.
31. Reeducarea vagabonzilor, cerșetorilor, prostituatelor și întreținuților.
32. Interzicerea funcționării pe întreg teritoriu al RPR a mai multor formațiuni și organizațiuni, ce formează diferite ordine și congregațiuni romano-catolice.
33. Aprobarea planului pentru colectarea cerealelor din recolta 1949.
34. Recensămîntul tehnicienilor și a muncitorilor din construcții, ocupați în instituții de stat, în cooperative și în întreprinderile particulare.
35. Hotărîrea Comitetului Central al PMR și Consiliului de Miniștri al RPR asupra măsurilor ce trebuie luate pentru îmbunătățirea muncii în stațiunile de mașini și tractoare.